

Dominance státních lesů – kořenová příčina problémů českého lesnictví

Radek Zádrapa

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

CÍL

Příspěvek k nalezení důvodu, proč významné ekonomické a sociální ukazatele lesnictví mají v Česku setrvale klesající trend.

Rozbor vlivu struktury vlastnictví lesů evropských zemí na souhrnné ekonomické ukazatele lesnictví a země.

STAV ČESKÉHO LESNICTVÍ

- Klesající podíl lesnictví na hrubé přidané hodnotě země (HPH, rozdíl mezi celkovou hodnotou vyrobeného zboží a poskytnutých služeb a hodnotou statků a služeb spotřebovaných ve výrobě), což v důsledku snižuje lesnický potenciál ekonomický (reprodukční a investiční možnosti), sociální (zaměstnanost, perspektivnost oboru pro mladé, příležitosti k živobytí na venkově, ...) a politický (relativně nižší daňová výtěž z odvětví snižuje jeho reálnou politickou váhu).
- Růst vývozu surového dříví, absolutně v objemu i relativně ve vztahu k celkové těžbě, což v důsledku snižuje vlastní prostor pro tvorbu přidané hodnoty a vytváří tento prostor jiným.
- Pokles počtu zaměstnanců, který je zčásti kompenzován přechodem mezi osoby samostatně výdělečně činné. Důsledkem jsou úspory nákladů na straně jedné, na straně druhé však pokles sociálních jistot pracovníků v lesnictví, odliv kvalifikovaných pracovníků a zvýšený podíl prací vykonávaných pracovníky s nižší kvalifikací.

VYBRANÉ UKAZATELE ČESKÉHO LESNICTVÍ

rok	podíl lesnictví na HPH (v běžných cenách)	podíl lesnictví na HPH (ve stálých cenách r. 2005)	těžba dříví v ČR (mil. m3)	vývoz surového dříví z ČR (mil. m3)	podíl vývozu na těžbě	počet zaměstnanců v lesnictví
1993			10,410	2,532	24%	44.758
1994			11,950	4,222	35%	45.353
1995			12,370	4,745	38%	44.616
1996			12,580	4,221	34%	41.549
1997			13,490	4,993	37%	36.652
1998			13,990	4,746	34%	33.985
1999			14,200	5,646	40%	33.314
2000	0,87%		14,440	4,076	28%	32.264
2001	0,72%		14,370	4,366	30%	29.804
2002	0,71%		14,540	4,042	28%	25.702
2003	0,68%		15,140	5,640	37%	24.893
2004	0,65%		15,600	4,643	30%	23.996
2005	0,77%	0,77%	15,510	4,095	26%	21.835
2006	0,80%	0,74%	17,680	5,923	34%	20.342
2007	0,71%	0,62%	18,510	6,387	35%	19.398
2008	0,63%	0,69%	16,190	5,281	33%	17.959
2009	0,56%	0,64%	15,500	6,202	40%	16.041
2010	0,57%	0,52%	16,740	7,556	45%	15.150
2011	0,65%	0,51%	15,380	8,248	54%	14.138

VYBRANÉ UKAZATELE ČESKÉHO LESNICTVÍ

PRŮMĚRY ZA ČTYŘLETÁ OBDOBÍ

období	podíl lesnictví na HPH (v běžných cenách)	těžba dříví v ČR (mil. m ³)	vývoz surového dříví z ČR (mil. m ³)	podíl vývozu surového dříví na těžbě	počet zaměstnanců v lesnictví
průměr let 2000-2003	0,75%	14,62	4,53	31,0%	28 166
průměr let 2004-2007	0,73%	16,83	5,26	31,3%	21 393
průměr let 2008-2011	0,60%	15,95	6,82	42,8%	15 822

DŮVODY NEGATIVNÍCH TRENDŮ

- dominantní (monopolní) podíl státních lesů ?
- industrializace země ?
- model správy státních lesů ?
- neefektivita ve využívání zisku ze státních lesů ?

DŮSLEDEK DOMINANTNÍHO (MONOPOLNÍHO) PODÍLU STÁTNÍCH LESŮ

- kdy se prostřednictvím politických zásahů nadřazují skupinové cíle zájmům celku snáze, než tomu je v konkurenčnějších vlastnických strukturách
- kdy v monopolním prostředí je použití zdrojů méně efektivní než v prostředí vystavěném konkurenčně

DŮSLEDEK INDUSTRIALIZACE ZEMĚ

kdy prvovýroba ustupuje odvětvím s vyšší přidanou hodnotou.

Argumentace industrializací postrádá logiku v případě odvětví, které má výborné předpoklady:

- odbytové - významně nižší spotřebou dřeva v Česku ve srovnání s lesnickými podobnými zeměmi Evropy. Např. využití dřeva ve stavebnictví je v Česku ve srovnání s Německem a Rakouskem pětina (zdroj: Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2011, str. 119) a veřejnou i politickou podporou materiálovému i energetickému využití obnovitelných zdrojů
- přírodní - Evropsky nadprůměrně vysoké a stále se zvyšující hektarové zásoby dříví, růst výměry zalesněných pozemků, Evropsky nadprůměrná dřevařská upotřebitelnost dříví,
- personální - dostatek kvalifikovaného lesnického personálu (pět středních a dvě vysoké školy, přičemž v lesnickém srovnatelném Rakousku jsou střední školy dvě a vysoká jedna).

Z uvedených důvodů by industrializace země systémovým důvodem potíží lesnictví neměla být.

DŮSLEDEK MODELU SPRÁVY STÁTNÍCH LESŮ

spravovaných státním podnikem Lesy České republiky, kdy si stát ponechal správu lesů a hospodaření a obchod vytěženým dřívím svěřil soukromé sféře. Přestože nejde o bezproblémový model, neměl by být systémovou příčinou poklesu konkurenceschopnosti celého odvětví.

- V politické rovině je v souladu s doktrínou tržních demokracií, kdy stát určuje pravidla a nestátní sféra hospodaří, politika je oddělována od byznysu, státní zaměstnanec od obchodníka.
- V rovině hospodářské zajišťuje zákonnou péči lesu a ziskovost správcovskému subjektu (což není u státních lesů v Evropě vůbec samozřejmostí).

V nemonopolním prostředí by tento systém pravděpodobně fungoval uspokojivě.

VLIV NEEFEKTIVITY VE VYUŽÍVÁNÍ ZISKU ZE STÁTNÍCH LESŮ

kdy zisk z 50% výměry lesů v zemi (za r. 1992-2011 cca 16 mld. Kč) je dlouhodobě bez využití kumulován v LČR s.p. Odvětvový gigant tak prostřednictvím svých hospodářských přebytků nemůže naplňovat svůj díl morální spoluodpovědnosti za ekonomickou, sociální a politickou prosperitu českého lesnictví jako celku.

VLASTNICTVÍ LESŮ V ČESKU

druh vlastnictví		počet majetků	výměra celkem (ha)	průměrná výměra majetku (ha)	největší majetek (ha)	podíl	celkem	
veřejné	státní	LČR	1	1 307 846	1 307 846	1 307 846	50,38%	59,84%
		vojenské lesy	1	124 399	124 399	124 399	4,79%	
		národní parky	4	94 930	*	*	3,66%	
		ostatní	jednotky	26 353	*	*	1,02%	
	regionální	krajské	jednotky	3 793	*	*	0,15%	0,15%
	komunální	městské a obecní	4 500	431 661	96	8 200	16,63%	16,63%
soukromé		fyzické	225 000	501 529	3	16 300	19,32%	23,38%
		právnícké		105 425			4,06%	
celkem				2 595 936			100,00%	100,00%
Stav k r. 2011								

VÝVOJ VLASTNICTVÍ LESŮ NA ÚZEMÍ ČR

lesy	1850	1900	1920	1930	1945	1947	1950	1970	1990	1995	2000	2011
státní *	2,5%	0,3%	3,6%	12,4%	18,3%	60,1%	70,1%	98,8%	99,9%	69,6%	63,4%	60,0%
obecní	9,1%	9,3%	10,0%	11,3%	14,9%	17,4%	16,6%			11,0%	13,6%	16,6%
církevní	8,0%	6,7%	7,9%	7,1%	6,1%	7,1%						
soukromé	80,4%	83,7%	78,5%	69,2%	60,7%	15,4%	13,3%	1,2%	0,1%	19,4%	23,0%	23,4%
celkem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
* včetně státem kontrolovaných zemědělských družstev												

VLASTNICTVÍ LESŮ V EVROPE

č.	stát	veřejné - státní (%)	veřejné - nestátní (%)	soukromé (%)
1	Portugalsko	2	0	98
2	Švýcarsko	5	62	33
3	Švédsko	11	16	73
4	Belgie	12	32	56
5	Norsko	14	0	86
6	Rakousko	15	11	74
7	Slovinsko	23	0	77
8	Dánsko	24	0	76
9	Francie	26	0	74
10	Španělsko	29	0	71
11	Finsko	30	0	70
12	Spojené království	32	1	67
13	Německo	33	19	48
14	Itálie	34	0	66
15	Estonsko	37	2	61
16	Lucembursko	47	0	53
17	Slovensko	47	4	49
18	Lotyšsko	49	0	51
19	Nizozemsko	50	0	50
20	Srbsko	51	0	49
21	Irsko	54	0	46
22	Maďarsko	58	0	42
23	Cesko	60	17	23
24	Litva	64	0	36
25	Rumunsko	66	2	32
26	Černá Hora	67	0	33
27	Albánie	71	27	2
28	Chorvatsko	73	0	27
29	Řecko	77	0	23
30	Polsko	77	5	18
31	Bulharsko	77	10	13
32	Makedonie	90	0	10
33	Moldávie	91	9	0
34	Ukrajina	91	9	0
35	Bělorusko	100	0	0
36	Rusko	100	0	0

ZE SROVNÁNÍ VLASTNICKÉ STRUKTURY VYPLÝVÁ

- Ve většině západoevropských a severoevropských zemích převažuje soukromé vlastnictví nad státním v poměru cca 5:1 až 2:1.
- V několika zemích je poměr státního a soukromého vlastnictví vyrovnaný (Lucembursko, Slovensko, Lotyšsko, Nizozemsko, Srbsko)
- Ve většině středoevropských a jihoevropských zemích převažuje státní vlastnictví nad soukromým v poměru 2:1 až cca 6-9:1.
- V postsovětských zemích s výjimkou pobaltských republik neexistuje soukromé vlastnictví vůbec.
- V některých zemích (15 z 36) je krom soukromého a státního vlastnictví zastoupeno navíc vlastnictví veřejné avšak nestátní (nejčastěji komunální nebo provinční).

VZTAH STRUKTURY VLASTNICTVÍ LESA EVROPSKÝCH ZEMÍ A VYBRANÝCH EKONOMICKÝCH VELIČIN

- Hodnocení vlivu vlastnické struktury lesa na ekonomické výsledky je provedeno korelační analýzou pomocí Pearsonova korelačního koeficientu.

VÝBĚR ZEMÍ

- Hodnocení jsem provedl za dva soubory států.
- První soubor obsahuje všechny evropské státy bez Islandu a Kypru, ve kterých je lesní hospodářství velmi málo významné a bez ministátů, které by zkreslovaly průměrné ukazatele svou malou vahou ale větším počtem.
- Druhý soubor obsahuje země, které jsou Česku nejbližší zásobou dříví (nad 150 m³/ha, Česko 288 m³/ha, údaje za r. 2010) a intenzitou těžby dříví (nad 2,6 m³/ha/rok, Česko 7 m³/ha/rok, údaje r. 2010) a obsahuje 50% zemí ve srovnání se souborem prvním.

HODNOCENÍ VLASTNICKÉ STRUKTURY LESA

Hodnocení jsem provedl pro kategorie vlastnictví lesů

- „veřejné - státní“ a
- „soukromé“.

U těchto kategorií lze předpokládat nejvyšší vzájemné rozdíly, mj. v kritériích

- míra zainteresovanosti vlastníka na hodnotě majetku a výsledku hospodaření
- míra politických zásahů do ekonomických procesů
- míra uplatnění prvku konkurence

HODNOCENÁ EKONOMICKÁ KRITÉRIA

- ekonomická výkonnost lesnictví země jako celku (HPH)
- ekonomická výkonnost dřevařství země (zpracování dřeva a průmysl celulózy a papíru) jako celku
- produktivita lesnictví
- podíl exportu surového dříví a jeho produkce
- ekonomická výkonnost země (HDP/obyv)

SLOVNÍ HODNOCENÍ KORELAČNÍHO KOEFICIENTU (DLE ANGLICKÉ MUTACE WIKIPEDIE)

pozitivní:

žádná: 0 až 0,09

malá: 0,1 až 0,3

střední: 0,3 až 0,5

silná: 0,5 až 1,0

negativní:

žádná: 0 až -0,09

malá: -0,1 až -0,3

střední: -0,3 až -0,5

silná: -0,5 až -1,0

VZTAH MEZI PODÍLEM STÁTNÍCH LESŮ A VYBRANÝMI EKONOMICKÝMI UKAZATELI

porovnávaný soubor zemí	vztah podílu státních lesů a				
	HPH/m ³ těžby, lesnictví	HPH/m ³ těžby, dřevařství	m ³ těžby/ pracovník v lesnictví	vývoz surového dříví/ těžba	HDP/ obyvatel
	korelační koeficient (slovní hodnocení korelace)				
evropské země mimo Kypr, Island a ministáty	-0,50 (negativní, střední až silná)	-0,25 (negativní, malá)	-0,46 (negativní, střední)	0,27 (pozitivní, malá)	-0,61 (negativní, silná)
evropské země s průměrnou zásobou 150 m ³ /ha a více a průměrnou těžbou 2,6 m ³ /ha a více (mimo Kypr, Island a ministáty) ¹⁾	-0,59 (negativní, silná)	-0,28 (negativní, malá)	-0,65 (negativní, silná)	-0,14 (negativní, malá)	-0,81 (pozitivní, silná)

¹⁾ Belgie, Bělorusko, Bulharsko, Chorvatsko, ČR, Dánsko, Estonsko, Francie, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Polsko, Rakousko, Slovensko, Slovinsko, Švýcarsko; výběr představuje 50% evropských zemí (bez Kypru, Islandu a ministátů), které jsou hektarovou zásobou dříví a intenzitou těžby nejbližší Česku.

VZTAH MEZI PODÍLEM SOUKROMÝCH LESŮ A VYBRANÝMI EKONOMICKÝMI UKAZATELI

porovnávaný soubor zemí	vztah podílu soukromých lesů a				
	HPH/m ³ těžby, lesnictví	HPH/m ³ těžby, dřevařství	m ³ těžby/ pracovník v lesnictví	vývoz surového dříví/ těžba	HDP/ obyvatel
	korelační koeficient (slovní hodnocení korelace)				
evropské země mimo Kypr, Island a ministáty	0,53 (pozitivní, silná)	0,27 (pozitivní, malá)	0,43 (pozitivní, střední)	-0,03 (žádná)	0,57 (pozitivní, silná)
evropské země s průměrnou zásobou 150 m ³ /ha a více a průměrnou těžbou 2,6 m ³ /ha a více (mimo Kypr, Island a ministáty) ¹⁾	0,60 (pozitivní, silná)	0,22 (pozitivní, malá)	0,58 (pozitivní, silná)	0,06 (žádná)	0,56 (pozitivní, silná)

¹⁾ Belgie, Bělorusko, Bulharsko, Chorvatsko, ČR, Dánsko, Estonsko, Francie, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Polsko, Rakousko, Slovensko, Slovinsko, Švýcarsko; výběr představuje 50% evropských zemí (bez Kypru, Islandu a ministátů), které jsou hektarovou zásobou dříví a intenzitou těžby nejbližší Česku.

VÝSLEDKY KORELAČNÍ ANALÝZY

- Významně lepší ukazatele ekonomické výkonnosti lesnictví i celé země jsou dosahovány v evropských zemích s vyšším podílem soukromých lesů. Zrcadlově horších výsledků dosahují země s vyšším podílem státních lesů. Korelace je ve všech těchto případech střední až silná.
- Vztah vlastnické struktury lesů a HPH za dřevařství vykazuje jen slabší vazbu (malá korelace), byť stále u podílu soukromých lesů je pozitivní a podílu státních lesů negativní. Vysvětlením je menší závislost dřevozpracujících podniků na domácí surovině, kdy ceny dopravy dříví umožňují surovinu částečně importovat.
- Struktura vlastnictví lesů je s podílem vývozu surového dříví na celkové těžbě korelována jen málo nebo vůbec. Z toho vyplývá, že určitý podíl surového dříví vyváží jak země s převahou soukromého lesa, tak země s převahou lesa státního.

DISKUSE

- Stát vlastní lesy ve všech vyspělých demokraciích Evropy, samo státní vlastnictví lesa prosperitě lesnictví nemůže být na překážku.
- Překážkou může být dominance státního vlastnictví a z ní vyplývající monopolní jevy. Monopolista může vytvářet k obrazu svému pravidla, normy, priority, legislativu, ceny, výzkumné, inovační a vzdělávací trendy. Riziko chyb ohrožujících celé odvětví je velké, korekční síla roztržštěné menšiny malá.
- V Česku 50% lesů v zemi fakticky ovládá, prostřednictvím jím jmenovaného ředitele, jediná osoba, ministr zemědělství. Jediná osoba může významně přenastavit pohyb dříví, financí, lidí. Takové prostředí nemůže být stabilní, i kdyby ministr byl politicky a ekonomicky geniálním stratégem. Jeho funkční období je omezené a touha a možnosti oponentů ho vyměnit a změnit pravidla neomezené. Například mezi lety 2003-2012 se ve funkci vystřídalo osm ředitelů LČR a osm ministrů zemědělství.
- Inovativní projekty a investice jsou pod zvýšenou hrozbou, že budou převálcovány politicky, nikoli ekonomicky. V nemonopolním prostředí existuje toto nebezpečí také, je však nižší. Kdo neuspěje u jednoho, s dobrou myšlenkou může uspět u

ZÁVĚR

Na základě korelační analýzy struktury vlastnictví lesů a ekonomických ukazatelů evropských zemí a na základě rozboru českých podmínek a praxe si dovoluji tvrdit, že kořenovou příčinou problémů českého lesnictví je dominance státních lesů.

